

šolstvo vobče, posebej pa srednje šolstvo, ker današnja šola nikakor ne ustreza svojemu velevažnemu namenu in ne odgovarja časovnim potrebam.

Profesor dr. Lončar je zbral v svoji zanimivi knjižici glavne napake in nedostatke, ki se dajo po pravici očitati sedanjemu šolskemu sistemu, da namreč ne vzgaja, ampak dresira, da je enostranski in preveč formalističen itd. Pri tem se pa ne omejuje le na kritiko, ampak podaja tudi precej podrobni reformni načrt, čigar bistvo vsebuje mnogo zdravega jedra in pametnih misli, ker pojmuje vse šolstvo kot organsko enoto, „pri kateri ima vsak del svoj odmerjeni delokrog, ki pa je vzročno zvezan z drugimi v harmonično celoto“ (3). Da naj enotna srednja šola „podaja splošno izobrazbo, ki bodi v zvezi z današnjim življenjem“ (15),

IZ JUBILEJSKEGA SPREVODA: DALMATINCI

da bi se „skupno učili sedanji gimnazijci, realci in učiteljiščniki do četrte šole“ (18), ker je dosedanja „odločitev pre zgodnja za desetletnega dečka“, da „vzgoja zahteva koncentracije v eni roki“ (21) in da naj se vsled tega „namesto strokovnih učiteljev zopet uvedo razredni učitelji, ki vzgajajo in uče svoje učence od prvega do šestega razreda — toliko razredov bi šela gimnazija po tem načrtu — v vseh humanističnih in realnih predmetih“ (25), da naj že ljudska šola poučuje vzgojeslovje, zdravstvo, ustavoznanstvo in gospodarstvo itd. — to ali podobno zahtevamo vsi.

Gospod profesor pa „jasno in odkrito“ zahteva takozvano „svobodno“, to se pravi brezversko šolo, kar „utemeljuje“ s prazno frazo o „harmoniji ljudskosti“ in „avtoriteti vede“. Temu se pravzaprav ni čuditi, ker tudi Masaryk in drugi poborniki svobodne

šole doslej še niso „filozofsko poglobili svojega nazarja“ (11) o naši temeljni zahtevi, katero kategorično izraža sam g. Lončar: „Neizogibni pogoj je ta, da se rodovina in šola vzajemno podpirata, da ostala družba ne podira, kar zida šola“ (54) in obratno, da namreč šola ne podira, kar zida rodovina! To zahtevati je krščanskih staršev neizpodbitna pravica in sveta dolžnost!

—ita—
Večeri na Ženevskem jezeru. Poljski napisal Ks. Marijan Morawski D. I. Preveo i izdal Zbor duh. mladeži zagrebačke. Zagreb, 1908. Cena 60 v. — Skozi sedem večerov se shaja ob lepem Ženevskem jezeru na gostilniški terasi pisana družba; zastopane so skoro vse evropske narodnosti; Poljak, Rus, Francoz, Anglež, Nemec, Španec se tu pogovarjajo o verskih

problemih in vsak s svojega posebnega stališča. Ni je skoro religiozne struje, ki ne bi imela svojega zastopnika pri teh disputacijah. Lehkomiselno brezverstvo, ki si ustvarja svetovni nazor, dasi ni nikdar premišljevalo o njem, se kosa z resnim, izobraženim protestantskim pastorm, ki ve, zakaj veruje v Kristusa; Nemec, pravnik po poklicu, ki meri tudi krščanstvo po juridičnih pravilih in sodi tudi delo božje s sodnijskega stola nemškega nacionalizma, sedi zraven pesimističnega Rusa, ki mu duša koprne po veri, a se ne more dvigniti iz sentimentalnega tolstojevstva; pa tudi katolicizem ima svojega zastopnika v svečeniku, ki s svojim mirnim modrovanjem, polnim čuvstva in umevanja moderne dvomeče duše, miri nasprotja, pripravlja in kaže pot k veri. Ravno ta globoki, pronicajoči pogled Morawskega v srce sodobnega človeka daje apologiji, če smemo „Večere“ tako imenovati, nekaj posebne svežosti, tuje vsemu hladnemu, brezčuvstvenemu dogmatiziranju, ki v sedanjih časih malo ljudi spreobrne. Morawski se ogiblje iz-

voženih potov tradicionalne apologije, ne kot bi bila psihološka metoda edino prava in mogoča, temuž zato, ker je sedaj bolj primerna, bolj uspešna. Ker dobro razume svojo dobo, ji je Morawski naslikal krščanstvo in Cerkev s tistimi barvami, ki najbolj pri- jajo nje utrujenim očem, kot zadnjo stopnjo, končno spopolnitev vsestransko razvitega človeštva. „Če ne prej, bo človeštvo vsaj tedaj prispelo do božanske resnice, od katere se je takoj v začetku oddaljilo, ko preleti do konca strahovite stranpote zablod. A koliko čvrsteje in tesneje se bo tedaj oklenilo te resnice, ko bo vedelo iz izkušnje, kako daleč je do nje iz dalje zablod! Vse religije se bodo umeknile pred eno pravo religijo, vse znanosti, ki so danes še na poti zanikanja, bodo vpognile koleno pred to religijo in bodo pričale zanjo . . . Nebeška moč evange-

lija se mora oživotvoriti. Mnogi mislijo, da je bila ona ostvarjena že v srednjem veku, ampak to je bil nasproti celemu človeštvu le poskus v malem in vrhu tega z zelo sirovim in barbarskim materialom... Šele na koncu procesa se bo vse organski združilo v eno božje kraljestvo na zemlji." Te velike, razsežne mere, s katerimi meri Morawski pomen in cilje krščanstva, močno spominjajo na nedosežno lepo pojmovanje krščanstva pri Chateaubriandu, ta drzni, optimistični polet duha je le last mož, ki jim je Previdnost dala pravico, da pogledajo v njene velike namere in jih pomagajo uresničevati.

Hrvaški prevod je razen nekaterih manj važnih netočnosti jako dober. Knjiga je lepo opremljena in zelo poceni. Močno bi bilo želeli, da se razširi tudi med Slovenci, dokler ne dobimo lastnega prevoda. J. K.

Prvi slovenski prevod „Moliéra“. „Archiv für slavische Philologie“ prinaša v četrtem snopiču t. l. poročilo T. Matiča o prvi slovenski predstavi Moliérovega George Dandina, ki zasluži nele pažnjo naših znanstvenikov, temuči tudi zanimanje širjega občinstva.

Fran Krst markiz Frankopan je bil s hrvaškim banom Petrom Zrinjskim zaprt na Dunaju od 17. aprila do 7. septembra l. 1670. zaradi zarote, ki sta jo bila zasnovala na Hrvaškem, ter je bil pozneje (dne 30. aprila 1671.) obglavljen v Dunajskem Novem mestu. Frankopan se je mnogo pečal s slovstvom ter je zlagal hrvaške in laške pesmi; svoje papirje je imel s seboj v zaporu, po njegovi smrti pa je prešla njegova slovstvena ostalina v državni arhiv na Dunaju, kjer se nahaja še danes. Da je to res Frankopanova zapuščina, ni nobenega dvoma, ker se nahaja sredi med pesmimi Frankopanov koncept, v katerem se pritožuje zoper način, kako postopajo z njim v zaporu. Med papirji je večina pesmi, deloma hrvaških, deloma laskih, nekaj Frankopanovih, nekaj posnetih ali naravnost prepisanih. To je za nas manj važno; velezanimivo pa je, da se nahaja v drugem konvolutu Frankopanove zapuščine začetek slovenskega prevoda George Dandina, o katerem — kakor trdi Matič — ni dvomiti, da ga je napisal Frankopan.

Prva francoska izdaja te Moliérove komedije je izšla l. 1669., Frankopan pa je bil umorjen že dve leti pozneje; prevod je torej nastal med l. 1669.—1671., še za življenja Moliérovega. Matič meni, da je Frankopan zasnoval prevod l. 1670., ko se je mudil na Dunaju in preden so ga odpeljali v zapor v Dunajsko Novo mesto. Na Dunaju je imel največ priložnosti seznaniti se z novo francosko komedijo, medtem ko se je prej doma sredi med pripravami za zaroto težko

utegnil pečati z Moliérom. Pa tudi pozneje v Dunajskem Novem mestu najbrže ni več mislil na prevajanje komedij, ker so se mu zbirali nad glavo težki oblaki. Pred Frankopanom so prevajali Moliéra Italijani, Holandci in Nemci, v slovanski literaturi pa je naš George Dandin prvi poskus te vrste. Nemški prevod George Dandina je izšel v Frankfurtu istega leta — 1670. — in tako nastane vprašanje, ali ni morda Frankopan prevajal iz njega. Matič primerja francoski original z obema predstavama ter dokazuje, da je Frankopan prevajal po originalnem tekstu, kar je iz primerov, ki jih navaja, docela jasno; dočim se nemški prevajavec prosto giblje, se Frankopan precej tesno oklepa francoskega besedila. — Najbolj čudno je pa, da piše Frankopan, hrvaški velikaš in pesnik, slovenski.

IZ JUBILEJSKEGA SPREVODA: GALICIJA

To se sliši tako neverjetno, da kaj lahko nastane sum, ali je prevod res Frankopanovo delo. Matič dokazuje, da je Frankopan res avtor slovenske prestave, kritiko njegovih dokazov pa prepuščamo umnemu čitatelju.

Manuskript je pisan od Frankopana samega in ni prepis že prej izgotovljenega prevoda, ker ima vse polno popravkov, ki nam kažejo, kako je prevod nastajal in dobil sedanjo obliko, ter obenem dokazujejo, da je rokopis koncept prevajavca. Da je Frankopan znal slovenski, se — po Matiču — ni čuditi: kajti ob času turških vojn je bila hrvaška aristokracija v tesni zvezi z avstrijskimi Alpskimi deželami, torej zlasti z bližnjim slovenskim ozemljem. Frankopan je imel v naših krajih posestva in je tako imel že od mladih nog priliko naučiti se slovenskega jezika. — Dasi se prevajavec trudi pisati slovenski, ga izdaja jezik, da